

Intel·lectuals, encara?

No fa gaire Valentí Puig, a l'article «Capital intel·lectual de Joan Estelrich», deixava anar, com a nota al marge, que «algun dia caldria tornar a Ors, al cas Ors». En aquest text, llegit en una Jornada dedicada a Joan Estelrich organitzada per la Càtedra Josep Pla de la Universitat de Girona i recollit posteriorment a la revista *L'Espill*, Valentí Puig, enmig de nombroses remarques suggeridores sobre Estelrich, feia reiterades referències a Ors. Com és lògic, perquè Ors fou el referent i alhora el mirall que calia trencar de Joan Estelrich en un moment donat de la seua vida. El cas Ors seria inseparable del cas Estelrich. Però potser per motius diferents dels que apunta Valentí Puig. Perquè ell al·ludia a les determinants internes al catalanisme de la defecció de Xènius —l'estretor, la manca d'ambició, l'error que fou defenestrar Ors. I el que en aquestes alçades resulta més interessant, o realment interessant, és la significació d'Eugeni d'Ors com a intel·lectual orgànic d'un determinat entramat social enmig dels avatars de la primera meitat del segle XX. Del catalanisme al franquisme. Del liberal-conservadorisme al feixisme. Vet ací el veritable «cas» Ors.

Per a aprofundir en aquesta problemàtica és de molta utilitat el volum a cura de Xavier Pla, que afortunadament ha tret a la llum textos del catàleg d'una exposició que estava programada a l'Arts Santa Mònica i que, increïblement, no es va arribar a fer. Textos molt interessants i variats que ens parlen de les moltes dimensions possibles d'un acostament al Pentarca. Aspectes personals, polítics, de relacions, context cultural, evolució ideològica, actituds estètiques, afinitats electives... També les il·lustracions que acompanyen el volum són reveladores. El cas Ors encara és viu, en alguns sentits. És un dels més importants per a fer-se una idea del paper dels intel·lectuals en les convulses primeres dècades del segle XX, un segle ja soterrat però que amenaça de retornar, si més no en forma de mals averanys, a mesura que les commemoracions s'encavalquen amb les crisis, i ens preguntem sobre un eventual retorn d'allò que mai més s'hauria de repetir.

Encara no s'han passat comptes del tot amb aquest personatge proteic que fou Eugeni d'Ors. Fa poc Mercè Rius publicà un llibre —*D'Ors, filòsofo*, PUV, 2014— que em sembla que no ha estat

suficientment reconegut. Tractava de la dimensió filosòfica del pensament orsià —i de moltes altres qüestions, és clar. Penetrant, deixava clares algunes coses gens negligibles.

D'Ors remet a la història dels intel·lectuals, aquesta disciplina en auge que convida a fer-nos una pregunta. Quan hi ha la temptació de fer la història d'un fenomen social o cultural, d'un determinat fet o entrellat? Hi tenen alguna cosa

a veure les acaballes, la sensació que s'ha acabat o que ja no es reconeix en el seu passat? Potser sí que és així en algun cas. Certament ho és en el cas dels intel·lectuals europeus, en els termes que ha proposat Wolf Lepenies. Una espècie a extingir? Una peculiaritat més d'una Europa que agonitza? Junta-ment amb els *bons diaris*, els cafès literaris, les humanitats, les revistes culturals?

Clar que Ors pertany —com Estelrich— a un subgrup dels intel·lectuals europeus, els conservadors molt tocats per l'escola d'Action Française i la seua gran retòrica, els esperits que podien sintonitzar amb la Revolució Conservadora alemanya i acabar en la Col·laboració. El volum editat a cura Martí Monterde i Bernat Padró acosta a la problemàtica més àmplia de la figura de l'intel·lectual com a peculiaritat europea i del seu context temporal, incloent una diversitat de personalitats representatives, més enllà del subgrup esmentat. Trobem així, visions generals de Christophe Charle i de Joseph Jurt, amb esperit comparatista, il·luminadores. I un seguit d'aproximacions a intel·lectuals concrets francament espectacular. En destacaria els textos de Carolina Moreno sobre Georg Brandes i Émile Zola; d'Ester Pino Estivill sobre el periodisme de Josep Pla als anys vint; de Maximiliano Fuentes sobre Eugeni d'Ors i la unitat mortal d'Europa; de Bernat Pino sobre la visió —tan singular— d'Europa d'Ortega y Gasset; d'Antoni Martí Monterde sobre Stefan Zweig; d'Enric Sullà sobre Carles Riba; de Mercè Rius sobre Sartre; de Neus Penalba sobre Joan Fuster, d'Annick Allaire sobre Juan Gil-Albert —i ja era hora que algú se n'ocupés en contextos com aquest; i de Túa Blesa sobre Maurice Blanchot.

Una nova disciplina, un nou paradigma, molt prometedor, que a casa nostra impulsen amb rigor Antoni Martí Monterde des de la Literatura Comparada o Jordi Cassassas des de la disciplina històrica. Potser la comparació i l'anàlisi des de la distància crítica ens permetrà entendre millor casos que encara són oberts. *Et pour cause!* Que D'Ors, Pla, Estelrich o Villalonga, cims de la cultura catalana, donaren suport al franquisme —a la destrucció de Catalunya— o s'abillaren amb la camisa blava de Falange, no és un petit detall de la història...

Xavier Pla, (ed.)
Eugeni d'Ors. Potència i resistència
Institució de les Lletres Catalanes
Barcelona 2015
208 pàgs.

Antoni Martí Monterde,
Bernat Padró Nieto, (eds.)
*Qui acusa? Figures
de l'intel·lectual europeu*
Publicacions i Edicions de la
Universitat de Barcelona
Barcelona, 2015
356 pàgs.

Gustau Muñoz